

*dr hab. Barbara Siuta-Tokarska, prof. UEK*¹

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Nauka a filozofia zrównoważonego rozwoju²

WPROWADZENIE

Idea zrównoważonego rozwoju jest określana jako zagadnienie multi- i interdyscyplinarne, obejmujące swym zasięgiem sfery: środowiskową (kapitał przyrodniczy), społeczną (kapitał społeczny) i gospodarczą (kapitał ekonomiczny). Jest to idea, a zarazem koncepcja drogi do zmian w życiu ludzkości XXI wieku, aby zapewnić jej i przyszłym pokoleniom zarówno właściwą egzystencję, jak i możliwość zaspokojenia występujących potrzeb.

Na podstawie obserwacji i analizy dotychczasowych procesów rozwojowych w poszczególnych gospodarkach narodowych, a także ogólnie biorąc – w gospodarce światowej – odnotowuje się przede wszystkim zjawiska świadczące o degradacji środowiska naturalnego (Siuta-Tokarska, 2013, s. 19–25; Niemiec, Paluch, Gródek-Szostak i in., 2017, s. 135; Borowiecki, Siuta-Tokarska, 2016, s. 71), przy dużym zróżnicowaniu i niewłaściwych, a nawet błędnych działaniach człowieka w sferze gospodarczej i społecznej.

Oparciem dla wcielenia idei zrównoważonego rozwoju w realia życia społeczno-gospodarczego w danym środowisku przyrodniczym jest i winna być nauka. Jednakże sam termin „nauka” nie jest jednoznaczny. A zatem rodzą się pytania; jaka to ma być nauka, na czym winna być oparta i jakie związki muszą zachodzić, aby nauka mogła służyć wdrożeniu w życie idei zrównoważonego rozwoju?

Celem niniejszej publikacji jest próba poszukiwania odpowiedzi na tak sformułowane pytania, dotyczące relacji: nauka a filozofia zrównoważonego rozwoju.

¹ Adres korespondencyjny: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw, ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków; e-mail: siutab@uek.krakow.pl. ORCID: 0000-0001-9078-6243.

² Publikacja została sfinansowana ze środków przyznanych Uniwersytetowi Ekonomicznemu w Krakowie, w ramach dotacji na utrzymanie potencjału badawczego.

ISTOTA NAUKI

Pojęcie nauki jest pojęciem wieloznacznym, co związane jest z jej rozumieniem, jak i definiowaniem, a także wynika z różnorodności desygnatów tego terminu. Nauka może być rozpatrywana jako system wiedzy, przyczyniający się do obiektywnego i adekwatnego poznania świata. Dlatego też naukę w jej szerszym znaczeniu pojmuje się jako całość historycznie ukształtowanej, narastającej, rozszerzającej i pogłębiającej się wiedzy o rzeczywistości, która spełnia obowiązujące w danym czasie i w danym zakresie warunki naukowości.

W ogólnym rozumieniu nauka jest związana z procesem i rezultatem zdobywania wiedzy, ale także określonych umiejętności, czy pozyskiwania informacji (Kryszewski, 2003, s. 381), a zatem może być również rozpatrywana jako system wiedzy, który winien zapewniać obiektywne poznanie rzeczywistości poprzez ogół zgromadzonej, uporządkowanej i należyście uzasadnionej przez pokolenia wiedzy (Apanowicz, 2002, s. 13). Stąd też K. Ajdukiewicz określa naukę jako „rzemiosło uczonych, czyli ogół czynności wykonywanych przez uczonych... wytwór tych czynności, a więc system twierdzeń, do których uznania doszli uczeni w swym dążeniu do poznania rzeczywistości” (Ajdukiewicz, 1975 za: Apanowicz, 2002, s. 13).

W zrozumieniu istoty nauki konieczne jest uchwycenie występujących jej określonych aspektów (Białas, 2011, s. 1). W ich świetle nauka jawi się jako (Kryszewski, 2003, s. 382):

- wyodrębniający się przez wieki zbiór problemów poznawczych i praktycznych, metod ich stawiania i rozwiązywania, z uwzględnieniem zmieniających się warunków historyczno-geograficznych. Ten **aspekt treściowy**, przedmiotowy nauki związany jest z panującym w danej dziedzinie i czasie modelem, stanowiącym normatywną koncepcję w nauce jako formy i gatunku wiedzy, a także działalności poznawczej. Należy podkreślić, iż w ramach danego modelu określone są zarówno cele, metody, jak i rola oraz miejsce nauki w społeczeństwie, jej funkcje poznawcze i społeczne, a ponadto stosunek do innych dziedzin kultury, a także etos i status osób uczonych. W tym ujęciu nauka określana jest w ramach szeroko rozumianej rzeczywistości, obejmującej zagadnienia idealizacyjne, służące procesowi samego poznania, ale także mające swój walor praktyczny. W tym miejscu należy podkreślić, iż bliższe sprecyzowanie zakresu samego pojęcia nauki w jej aspekcie przedmiotowym jako gatunku wiedzy i określonych jej kryteriów naukowości jest niezwykle trudne. Wynika to z faktu wielopostaciowości i przekształceń nauki w różnych okresach historycznych, ale także z uwagi na związaną z tym zmienność samego modelu nauki, także w ujęciu dziedzinowym. W efekcie ani wcześniej, ani współcześnie nie ma jednakowych kryteriów naukowości, które byłyby spełnione przez wszystkie dyscypliny, grupy czy dziedziny nauki;
- gatunek wiedzy, spełniający instytucjonalnie określone warunki naukowości. W tym ujęciu wyraża się **aspekt funkcjonalny**, czynnościowy nauki, jako wy-

tworu metodycznej działalności poznawczej i uwzględnia się w jej ramach ogół czynności składających się na kontekst odkrycia naukowego i uzasadniania, a także przekazywania wyników tych działań i ewentualne ich wdrożenie do praktyki. Działalność naukowa jest zatem prowadzona zgodnie z metodologicznymi dyrektywami, które mają zapewnić aproksymacyjnie prawdziwe, racjonalnie uzasadnione, ale także logicznie uporządkowane poznanie danej dziedziny rzeczywistości. W myśl klasycznej teorii nauki wśród kryteriów naukowości należy wskazać:

- krytyczny racjonalizm naukoznawczy oraz krytycyzm, także względem własnych sądów³;
 - twórczy, odkrywczy charakter rezultatów poznania naukowego;
 - postępowanie zgodne z metodami naukowymi;
 - uznawanie jako naukowych tylko tych twierdzeń, które mają dostateczne uzasadnienie;
 - wewnętrzną spójność (brak sprzeczności) zbioru twierdzeń;
 - uznanie, że wartość stwierdzeń naukowych zależy od ich prawdziwości a nie od czasu, miejsca sformułowania czy osoby ich autora;
 - wykorzystywany język komunikacji, którym posługują się badacze, a który daje możliwość na ścisłe, jednoznaczne formułowanie wyników poznania, zapewniając ich intersubiektywną komunikowalność, sprawdzalność i konfrontację z istniejącymi poglądami na dany temat;
 - podawanie do publicznej wiadomości wyników własnych badań i funkcjonowanie w świadomości społeczności naukowej;
- jako ogół instytucji społecznych, które zostały powołane do życia w celu organizacji i prowadzenia działalności naukowej (aspekt funkcjonalny), zgodnie z panującym modelem nauki, a także do ogłaszania, przechowywania, przekazywania i upowszechniania wyników wiedzy naukowej (aspekt przedmiotowy). W tak ujętym aspekcie instytucjonalnym nauki uwidacznia się jej umowna całość złożona z wielu niejednorodnych systemów, które mogą być rozmaicie kształtowane, jak np.: kierunki, obszary, dziedziny, dyscypliny, gałęzie czy teorie nauki, co odzwierciedla jej elementy strukturalne, a ponadto nauka sama jest składnikiem wielu nadsystemów, jak: gospodarki narodowej, polityki czy nawet samej ideologii, co wiąże się z jej elementem systemowym.

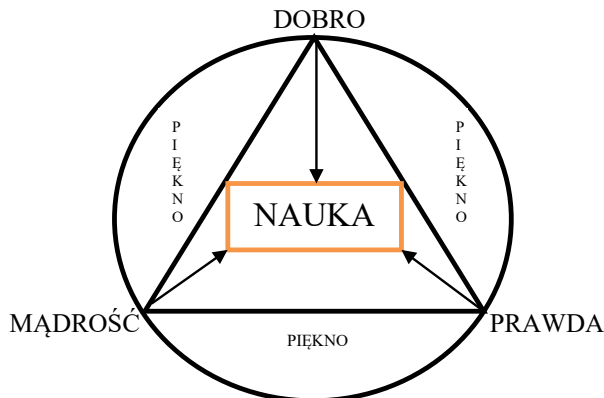
Reasumując powyższe rozważania na temat nauki można wskazać, iż jej istota zawiera się w (Woleński, 2013, s. 36):

- jej strukturze logicznej,
- sposobach uzasadniania tez naukowych, jak również
- mechanizmach rozwoju wiedzy naukowej.

Jakkolwiek pojmować naukę, winna ona być tym, co prowadzi ludzkość ku mądrości przez poznanie prawdy, rozumianej jako najwyższe kryterium oceny wiary-

³ Krytycyzm jako postawa ustawicznego sprawdzania, korygowania, rewidowania i rozbudowy istniejących systemów naukowych.

godności nauki⁴ dla dobra ogółu (przez pojęcie dobra należy tutaj rozumieć etyczny, w tym moralny aspekt procesu poznania i wykorzystania nauki). Należy podkreślić, iż zetknięcie tych trzech filarów nauki zaświadcza o jej pięknie (rys. 1).

Rys. 1. Piękno nauki jako zespolenie trzech kategorii transcendentnych „prawdy-dobra-mądrości”

Źródło: opracowanie własne.

Z istoty nauki wynika, że winna być zwrócona ku prawdzie. Jednak oparcie nauki jedynie na tym filarze sprawi, że jej wytworem będzie wyłącznie wiedza.

Lecz gdy w nauce prawda zetknie się z dobrem, wtenczas poznanie dotyczyć będzie jej „czystej esencji” – której poszukiwanie jest nam nakazane jako ludziom parającym się nią – to jest mądrości⁵. Jeśli nastąpi równoczesne zwieńczenie tych trzech: prawdy, dobra i mądrości w nauce, wówczas odkryte zostanie całe jej piękno w doskonale splecionej palecie barw.

FILOZOFIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU W KONTEKŚCIE NAUKOWO-IDEOWYM⁶

W znaczeniu źródłowym filozofia rozumiana jest jako umiłowanie mądrości, a zatem nieustanne dążenie do wiedzy i związane z tym poszukiwanie odpowiedzi na stawiane uprzednio pytania. Jej specyfikę określić można poprzez odniesienie do innych, zbliżonych do niej dziedzin twórczości ludzkiej, a zatem może ona stanowić:

⁴ Należy zaznaczyć, iż istota prawdy, dopuszczalne sposoby jej dociekania, a także ocena tych zabiegów są uwarunkowane paradygmatycznie (Czakon, 2018, s. 51).

⁵ Droga do mądrości jest tu rozumiana jako wierność prawdzie i dobru, czyli takie postępowanie naukowca/badacza, które wyrasta na gruncie prawdy i dobra.

⁶ Autorka celowo nie użyła sformułowania „ideologicznym” uznając, że filozofia zrównoważonego rozwoju winna być czymś więcej – „idea”, myślą przewodnią cywilizacji XXI wieku.

- instrument, poprzez który następuje wykorzystanie argumentów i przesłanek filozoficznych oraz teorii wartości i koncepcji społeczeństw na potrzeby ideologii;
- narzędzie dostarczające aparatury pojęciowej, przesłanek metafizycznych i antropologicznych;
- wypełnienie „białych plam” ludzkiej wiedzy lub formę uogólniania wyników poznawczych, osiąganych przez poszczególne nauki, a także
- zwerbalizowaną i teoretycznie uporządkowaną formę światopoglądu, bądź jedną z jego inspiracji.

Filozofia zrodziła się w starożytnej Grecji, a jedne z najstarszych informacji na jej temat pochodzą z VII w. p.n.e. (*Encyklopedia PWN*, [http](http://)). Pomimo podejmowanych, przekształcanych i uzupełnianych przez całe dzieje rozważań problemów w filozofii europejskiej, sformułowanych przed ponad 2500 laty, ich nowe formy kontynuacji wydają się być jednak w pełni uzasadnione (Andrzejewski, 1999, s. 7). Wiąże się to bowiem w sposób szczególny z wyzwaniem, które jawią się w obliczu występujących przeobrażeń cywilizacyjnych i wynikających z nich pośrednio i bezpośrednio zmian w świecie przyrody, którego człowiek jest nieodłączną częścią, a których przyczyn należy poszukiwać choćby w kontekście wartości aksjologicznych i pytań o etykę. W tym duchu wyłania się pojęcie filozofii zrównoważonego rozwoju, jako subdyscypliny badań filozoficznych.

W realizacji badań nad zrównoważonym rozwojem należy przyjąć określony wzorzec ich prowadzenia, odnoszący się do schematu pojęć, procedur i wyników, które wpływają na dalszą refleksję, a które określa się mianem paradygmatu filozoficznego (Papuziński, 2007, s. 31). Jak zauważają niektórzy badacze, idea zrównoważonego rozwoju uruchamia nowy paradygmat w filozofii XXI wieku, którą można by określić mianem – w pewnej części – powrotu człowieka dążącego do pojednania z naturą, jako systematycznego, konsekwentnego i trwałego dążenia do stanu równowagi pomiędzy antro- i biosferą (Domarecki, 2010, s. 4). Paradygmat ten w odniesieniu do filozofii zrównoważonego rozwoju można przedstawić w kategoriach następujących założeń:

- ontologicznych: człowiek ma określone miejsce we wszechświecie i rolę, jaką pełni względem innych istot żywych i otaczającego go świata. To wiąże go ze środowiskiem przyrodniczym, którego z jednej strony jest częścią, a z którego – z drugiej strony – „czierpie” dla potrzeb swego bytu;
- epistemologicznych: w dziejach ludzkości odnotowuje się zróżnicowane procesy zmian, jednak uwidacznia się predestynacja do rozwoju w procesie historycznego dążenia do poznania i doskonalenia człowieka, przy czym uwzględniając antropologiczne podejście należy podkreślić uznanie człowieka za istotę społeczną, związaną z obecnym, jak i przyszłym(i) pokoleniem(ami);
- aksjologicznych: jedną z najważniejszych wartości jest życie i zdrowie. Jakość tych dwóch kategorii uzależniona jest od wielu czynników, w tym o charakterze środowiskowym.

A zatem filozofię zrównoważonego rozwoju można określić jako refleksję nad zagadnieniem zrównoważonego rozwoju. Sam rozwój jest pojmowany jako wszelki, długotrwały proces kierunkowych zmian, w którym można wyróżnić prawidłowo po sobie następujące etapy przemian danego obiektu, wykazujące stwierdzalne różnicowanie się tego obiektu pod określonym względem. W teorii rozwoju podstawą rozważań jest próba odpowiedzi na dwa zasadnicze pytania:

1) jaka jest natura zmian rozwojowych?

2) jaki jest mechanizm tych zmian?

oraz na trzecie pytanie, dotyczące nie tylko samej obserwacji i opisu rozważań, ale również argumentu relewancji w kontekście naukowego pojmowania rozwoju, tj.:

3) jakie są narzędzia i procesy wykorzystywane na drodze ku realizacji pożądanych zmian?

Samo pojęcie zrównoważonego rozwoju zostało przedstawione w Raporcie Światowej Komisji ds. Środowiska i Rozwoju „Nasza Wspólna Przyszłość” jako „rozwój, który zaspokaja potrzeby obecne, nie pozbawiając przyszłych pokoleń możliwości zaspokojenia ich potrzeb” (*Nasza...*, 1991, s. 67). Można zatem wskazać, iż przedmiotem filozofii zrównoważonego rozwoju są aspiracje ludzkości, które mogą być rozpatrywane z punktu widzenia:

– ich istoty,

– jakości życia i

– postępu społecznego

w ramach perspektywy poznawczej oraz analizowane i oceniane przez pryzmat zasady sprawiedliwości wewnątrz- i międzypokoleniowej.

Niewątpliwie idea zrównoważonego rozwoju jest swoistym kompromisem, osiągniętym w ramach łącznego ujęcia następujących kapitałów składowych rozwoju, tj. przyrodniczego, społecznego i ekonomicznego. Warto w tym miejscu nadmienić, iż zagadnienie zrównoważonego rozwoju na gruncie ekonomii wyraża w świetle tzw. ekonomii rozwoju, w której swe miejsce zajmują zarówno teorie neoklasyczne, poprzez teorie oparte na liniowym modelu wzrostu gospodarczego, bazujące na dwusektorowym i dwubiegunowym charakterze gospodarki światowej, aż po teorie, w których podkreśla się zagadnienie odpowiedzialności w kontekście planowanego i realizowanego rozwoju gospodarczego czy teorie ekonomii umiaru (Deszczyński, 2013, s. 2–3; Woźniak, 2019, s. 158–173; Kołodko, 2016, s. 26–32).

O rozwoju myśli nad zagadnieniem zrównoważonego rozwoju mogą świadczyć zmiany w postrzeganiu i rozumieniu samego pojęcia „zrównoważony rozwój”. W tabeli 1 zestawiono wybrane przykłady pojmowania zrównoważonego rozwoju w krajowej i zagranicznej literaturze przedmiotu, które unaoczniają proces dokonujących się zmian w kontekście ewolucji poglądów na tę koncepcję.

Tabela 1. Zestawienie wybranych przykładów pojmowania zrównoważonego rozwoju w krajowej i zagranicznej literaturze przedmiotu w ujęciu czasowym

Rok	Autor (rzy)	Źródło	Ewolucja rozumienia pojęcia zrównoważonego rozwoju
1	2	3	4
1977	Pirages D.C.	The Sustainable Society – Implications for Limited Growth, New York.	Zrównoważony rozwój oznacza wzrost gospodarczy, który jest wspierany przez środowisko przyrodnicze i społeczne.
1987	Goodland R., Ledec G.	Neoclassical economics and principles of sustainable development. Ecological Modelling, vol. 38.	Zrównoważony rozwój to proces transformacji ekonomiki polegający na optymalizacji bieżących korzyści ekonomicznych i społecznych bez zagrożenia dla możliwości osiągnięcia takich korzyści w przyszłości.
1988	Turner R.K.	Pluralism in an environmental economics: a survey of the sustainable economic development debate. Journal of Agricultural Economics, vol. 39.	Zrównoważony rozwój wymaga maksymalizacji korzyści netto wzrostu gospodarczego w celu utrzymania dostępu do usług i jakości zasobów naturalnych w czasie.
1989	Pearce D., Markandya A., Barbier E.	Blueprint for a Green Economy, London.	Zrównoważony rozwój obejmuje tworzenie systemu społeczno-gospodarczego, który zapewni wsparcie dla następujących celów: wzrostu dochodów realnych, podniesienia poziomu edukacji, poprawy zdrowia ludności i – uogólniając – jakości życia.
1989	Kozłowski S.	Ekologiczne problemy przyszłości świata i Polski, Komitet Prognoz „Polska w XXI wieku” przy Prezydium PAN, Warszawa.	Taki sposób (model) rozwoju społeczno-gospodarczego konkretnego obszaru, którego założenia wynikają z przyrodniczych uwarunkowań, nie naruszają równowagi ekologicznej oraz gwarantują przetrwanie nie tylko obecnym, ale i przyszłym pokoleniom.
1991	Niedek A.	Koncepcja ekorozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego. Ekonomia, t. 4-6.	Taki rozwój społeczno-gospodarczy, który implikuje poszanowanie zasobów przyrodniczych i opiera się na rachunku sozoeconomicznym, stosowanym w każdej działalności gospodarczej i bytowej człowieka, wyzwalając działania na rzecz energo-, materiał- i transportooszczędności gospodarki narodowej, nie ograniczając możliwości ekonomicznych dla następnych pokoleń.
1994	Burchard-Dziubińska M.	Wdrażanie koncepcji ekorozwoju przez polskie przedsiębiorstwa Przemysłowe. W: Wdrażanie polityki ekorozwoju. Kraków: ESESIZN Oddział Polski.	To rozwój systemów: społecznego, gospodarczego i przyrodniczego gwarantujący im pozostanie w stanie wzajemnej harmonii w taki sposób, który w pełni chroni bioróżnorodność.
1995	Górka K., Poskrobko B., Radecki W.	Ochrona środowiska. Problemy społeczne, ekonomiczne i prawne. Warszawa: PWE.	Taki przebieg rozwoju gospodarczego, który nie narusza w sposób istotny i nieodwracalny środowiska życia człowieka, godząc prawa przyrody i prawa ekonomii.

1	2	3	4
1998	Dubel K.	Uwarunkowania przyrodnicze w planowaniu przestrzennym. Białystok: Wyd. Ekonomia i Środowisko.	To rozwój gospodarecy pożądaný społecznie, uzasadniony ekonomicznie i dopuszczalny ekologicznie.
1998	Pajda R.	Uwarunkowania wdrażania ekorozwoju w układzie lokalnym. W: Sterowanie ekorozwojem, t. II. Białystok: Politechnika Białostocka.	Taki kierunek rozwoju gospodarczego i powiązanego z nim rozwoju społecznego, który umożliwia utrzymanie stanu środowiska, a nawet jego restytucję oraz brak lub istotne ograniczenie negatywnych, nieodwracalnych zjawisk w nim zachodzących, zwłaszcza w odniesieniu do długiego okresu.
2000	Dunphy D., Benveniste J., Griffiths A., Sutton P.	Sustainability: The Corporate Challenge of the 21st Century. New South Wales : Allen & Unwin.	Zrównoważony rozwój obejmuje typy rozwoju gospodarczego i społecznego, które chronią środowisko i wzmacniają społeczną sprawiedliwość.
2002	Runowski H.	Rozwój zrównoważony rolnictwa i gospodarstw rolniczych. Wiedza i rolnictwo – perspektywy rozwoju. Warszawa: IERiGŻ, IRWiR, PAN, SGH.	To dążenie do osiągnięcia równowagi między różnymi celami rozwoju społeczno-gospodarczego, bez czego trudno zachować długotrwałość systemu. Przy tym pojęcie rozwój trwały wyznacza niejako cel główny, którym jest zapewnienie systemowi stabilności i ciągłości. Natomiast termin „rozwój zrównoważony” wskazuje drogę postępowania dla osiągnięcia celu, jakim jest trwałość.
2002	Fiedor B., Czaja S., Graczyk A., Jakubczyk Z.	Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych. Warszawa: Wyd. C.H. Beck.	To niezminiejszanie się żadnego elementu składowego wektora celów społecznych i ekonomicznych związanego z procesem rozwoju ekonomicznego, maksymalizacja korzyści netto z rozwoju ekonomicznego przy jednoczesnym zachowaniu użyteczności i jakości zasobów naturalnych w długim okresie.
2002	Piontek B.	Koncepcja rozwoju zrównoważonego i trwałego Polski. Warszawa: PWN, s. 27.	Istotą rozwoju zrównoważonego i trwałego jest zapewnienie trwałej poprawy jakości życia współczesnych i przyszłych pokoleń poprzez kształtowanie właściwych proporcji między trzema rodzajami kapitału: ekonomicznym, ludzkim i przyrodniczym.
2005	Giovannini E., Linster M.	Measuring sustainable development. Achievements and challenges. OECD.	Koncepcja zrównoważonego rozwoju dotyczy zarówno jakości, jak i wielkości wzrostu gospodarczego i obejmuje trzy wymiary dobrobytu: gospodarczy, przyrodniczy i społeczny.
2007	Dasgupta P.	Measuring Sustainable Development: Theory and Application. Asian Development Review, 24, s. 1.	Zrównoważony rozwój to program gospodarczy, zgodnie z którym przeciętny dobrobyt obecnych i przyszłych pokoleń wziętych razem nie ulega zmniejszeniu w czasie.

1	2	3	4
2007	Kassenberg A.	Zrównoważony rozwój a koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju. W: G. Gorzelak, A. Tuchołska (red.), Rozwój, region, przestrzeń, Warszawa: MRR, EUROREG.,	Istotą zrównoważonego rozwoju jest to, aby w każdej decyzji tam, gdzie to ma zastosowanie, poszukiwać równoprawnego traktowania racji społecznych, ekonomicznych i ekologicznych. Nie oznacza to jednak zwykłego kompromisu. Bar-dziej jest to płaszczyzna niż trzy elementy składowe.
2008	Čiegis R.	Damas ekonomikos vystimasis. Siauliai: Siaulii universiteto leidykla.	Obecny model rozwoju powinien być zastąpiony odmiennym modelem, który rzeczywiście byłby zdolny do zapewnienia zrównoważonego rozwoju. Należy zatem zbudować społeczeństwo dobrobytu, w którym wzrostowi ekonomicz-nemu i postępowi będą towarzyszyć rozwój społeczny i poprawa stanu środowiska przyrodniczego.
2010	Borys T.	Koncepcja zrównoważonego rozwoju w naukach ekonomicznych. W: B. Poskrobko (red.), Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Zarys problemów badawczych i dydaktyki. Białystok: Wyższa Szkoła Ekonomiczna.	Istota zrównoważonego rozwoju to ład zintegrowany, czyli swoista gra ograniczeń w korzystaniu ze wszystkich kapitałów.
2010	Holger R.	Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Poznań: Wyd. Zysk i Spółka.	[...] dąży do określenia takich warunków gospodarowania, które zapewniłyby dostatecznie wysokie standardy ekologiczne, ekonomiczne i społeczno-kulturowe wszystkim ludziom żyjącym obecnie i wszystkim przyszłym pokoleniom w gra-nicach tolerancji natury, urzeczywistniając zasadę sprawiedliwości wewnątrz- i międzypokoleniowej.
2011	Stanny M., Czarnecki A.	Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich Zielonych Płuc Polski. Pró-ba analizy empirycznej. Warszawa: IRWiR PAN, s. 17.	Zrównoważony rozwój jest swoistym kompromisem między celami środowi-skowymi, gospodarczymi i społecznymi, stanowiącymi o dobrobycie obecnych i przyszłych pokoleń. Aspekt ekonomiczny oznacza nie tylko zaspokojenie dzi-siejszych potrzeb, lecz także zabezpieczenie zasobów koniecznych do zaspokoje-nia potrzeb przyszłych pokoleń (kapitału naturalnego, materialnego wytworzone-go przez człowieka i społecznego). Aspekt ekologiczny oznacza ustalenie granic systemu przyrodniczego dla działań człowieka i nieprzekraczanie ich. Natomiast aspekt społeczny uożsamiany jest z edukacją i uzyskaniem zdol-ności rozwiązywania głównych problemów społecznych oraz partycypację w pro-cesach rozwojowych całego systemu.

1	2	3	4
2014	Burchard-Dziubińska M., Rzeńca A., Drzazga D.	Zrównoważony rozwój – naturalny wybór. Łódź: Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, s. 7.	Koncepcja zrównoważonego rozwoju wydaje się najlepszym osiągalnym sposobem urządzenia współczesnego świata, dającym szansę trwałego i sprawiedliwego rozwoju ludzkiej społeczności zarówno w skali globalnej, jak i lokalnej. Jest pojęciem holistycznym, integrującym materialne i niematerialne elementy ludzkiego życia i gospodarowania.
2016	Rokicka E., Woźniak W.	W kierunku zrównoważonego rozwoju. Koncepcje, interpretacje, konteksty. Łódź: Katedra Socjologii Ogólnej, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki, s. 7.	Zgodnie z założeniami tej koncepcji rozwój zrównoważony to rozwój społeczno-gospodarczy, który nie zakłóca ekosystemów, w jakich funkcjonuje człowiek. Od przebiegu procesów zachodzących w tych ekosystemach zależy bowiem, czy zachowają one równowagę korzystną dla życia i rozwoju obecnych i przyszłych społeczeństw.
2016	Kolodko G.W.	Nowy pragmatyzm, czyli ekonomia i polityka dla przyszłości. W: J. Pach, K. Kowalska, P. Szyja (red.), Ekonomia umiaru realna perspektywa? Nowy paradygmat Grzegorza W. Kołodki. Warszawa: PWN, s. 21.	Potrojmie zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy oznacza: wzrost zrównoważony ekonomicznie, czyli w odniesieniu do rynków towarów i kapitału oraz inwestycji i finansów, a także siły roboczej; wzrost zrównoważony społecznie, czyli w odniesieniu do sprawiedliwego, akceptowanego społecznie podziału dochodów oraz stosownego udziału podstawowych grup ludności w usługach publicznych, a także – powrotnie – siły roboczej; wzrost zrównoważony ekologicznie, czyli w odniesieniu do zachowania odpowiednich relacji między działalnością gospodarczą człowieka a naturą.
2019	Woźniak M.G.	Gospodarka Polski 1918–2018. W kierunku zintegrowanego rozwoju. Warszawa: PWN, s. 13, 178.	Postulat zintegrowanego rozwoju, który wykracza poza eurocentryczną wizję rozwoju zrównoważonego ekonomicznie, społecznie i ekologicznie. Jego realizacja ma wyrażać z mechanizmów, instytucji, narzędzi i procedur koordynacji właściwych dla nowego modelu gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności, w którym nowa jakość kapitału ludzkiego jest siłą sprawczą zharmonizowanego podnoszenia jakości życia we wszystkich sferach bytu i działania ludzkiego. Są to następujące sfery: natury i biologii (przetwarzanie gatunków i rodziny), konsumpcji (zrównoważone realizowanie funkcji celów), społeczna (sprawiedliwość, solidaryzm, wolność sprzężona z odpowiedzialnością, równość możliwości funkcjonowania, respektowanie godności osoby), polityczna (bezpieczeństwo, suwerenność, upodmiotowienie osoby), regulatory gospodarki (zorientowanie na ekonomiczność, przedsiębiorczość, godziwe wynagrodzenia), technologii (ulepszanie jakości wartościowego życia), wiedzy (zdolność do działania na rzecz celów rozwoju), a także sfera aksjologiczna (respektowanie depozytu fundamentalnych wartości duchowych).

Źródło: opracowanie własne na podstawie: (Stanny, Czarnecki, 2011, s. 23–25) oraz źródeł wymienionych w tabeli.

Przedstawione w tabeli 1 ujęcia (definicje) zrównoważonego rozwoju wskazują wyraźnie na ewolucję w kontekście refleksji naukowej w tej problematyce:

- od pojmowania zrównoważonego rozwoju jako odnoszącego się do wzrostu gospodarczego, wspieranego przez środowisko przyrodnicze i społeczne (Pirages, 1977) (utożsamianie rozwoju ze wzrostem gospodarczym, jedynie przy „wspieraniu” środowiska przyrodniczego i społecznego, co sugeruje wiodącą rolę w tym procesie kapitału ekonomicznego),
- poprzez uznanie go za taki rozwój gospodarczy, który jest pożądanym społecznie, uzasadnionym ekonomicznie i dopuszczalnym ekologicznie (Dubel, 1998),
- aż po uznanie potrzeby realizacji rozwoju wykraczającego poza dotychczasowe ramy odniesienia w kierunku tworzenia nowego modelu gospodarki, opartej na wiedzy i innowacyjności, gdzie rodzi się nowa jakość kapitału ludzkiego jako siły sprawczej zharmonizowanego podnoszenia jakości życia we wszystkich sferach bytu i działania ludzkiego. To zaś wymaga upowszechniania holistycznego, interdyscyplinarnego myślenia o rozwoju, w którym przestrzenie bytu i działania ludzkiego współistnieją, będąc ze sobą sprzężone, gdzie proces decyzyjny podlega wielu kryteriom wyboru, przy czym ekonomiczność jest jedynie środkiem realizacji celów rozwojowych, a nie celem samym w sobie (Woźniak, 2019).

Jednakże nawet właściwe pojmowanie idei zrównoważonego rozwoju nie stanowi gwarancji jej realizacji, a jedynie pierwszy krok na drodze do niej prowadzącej (Górka, Łuszczuk, Thier, 2016, s. 51–65). Znamienna rola w tym względzie wydaje się przypadać procesom realizowanym przez człowieka, a skupionym wokół czterech bazowych funkcji, tj.: planowania, organizowania, motywowania i kontroli, czyli funkcji zarządzania. Nauka o zarządzaniu⁷ jest bowiem tą, której cel można określić jako „pierwszorzędne zadanie niesienia aktywnej pomocy jednostce ludzkiej w codziennym zmaganiu się z szybkością i nieprzewidywalnością zmian otoczenia” (Popowicz, 2004, s. 211) i w tym względzie może ona wypełniać swą znamieną rolę, związaną z urzeczywistnieniem zrównoważonego rozwoju w świecie. Ważna jest umiejętność dostosowania metod i narzędzi do zmieniających się uwarunkowań, ale przede wszystkim konsekwencja i rzetelność w realizacji zakładanych celów zrównoważonego rozwoju, których brakuje w praktyce. Aby filozofia zrównoważonego rozwoju mogła być „przekuta” w rzeczywiste akty działania należy bardziej od samego rządu oczekiwać zarzą-

⁷ Autorka świadomie używa sformułowania nauka, a nie nauki o zarządzaniu. O tożsamości tej nauki świadczy fakt, iż rozwój ten przejawia się pewną odrębnością, gdy w latach 80. XX w. przełamała teoretyczną zależność od psychologii, ekonomii, jak i socjologii, wyrażającą się brakiem konieczności zapożyczania pojęć i wyjaśnień, a tworzeniem własnej terminologii, pytań badawczych, metod i prawidłowości (Czakon, 2018). Należy jednak zgodzić się z J. Lichtarskim (2015), który podkreśla, że brak wyrazistej tożsamości i powszechnie akceptowanych podstaw metodologicznych tej dyscypliny naukowej jest źródłem wielu niejasności. Jednakże ta tożsamość istnieje (Zakrzewska-Bielawska, 2012, s. 16), pomimo że może być określana jako „mało wyrazista”, przy czym o odróżnieniu zarządzania od innych nauk empirycznych świadczy również: ich struktura, stopień rozwinięcia czy zawartość systemów naukowych (Borowiecki, Siuta-Tokarska, 2017, s. 207–218).

dziania tym rozwojem (Borowiecki, Siuta-Tokarska, Kusio, 2018, s. 28). Takiego działania należy w szczególności oczekiwać od Organizacji Narodów Zjednoczonych jako ciała zrzeszającego państwa, które dobrowolnie połączyły się w celu zapewnienia pokoju i rozwoju w świecie – ale z akcentem na spójność i wytrwałość w podejmowanych działaniach.

ZAKOŃCZENIE

W kontekście filozofii zrównoważonego rozwoju, jako subdyscypliny w naukach formalnych, a konkretnie filozofii, nasuwają się następujące fundamentalne pytania:

- jakie są potrzeby obecnego pokolenia ludzkości?,
- czy rozwój, który jest teraz realizowany zaspokaja potrzeby obecnego pokolenia?,
- jakie będą potrzeby przyszłych pokoleń?,
- czy rozwój, uwzględniając obecne i przyszłe zmiany, będzie w stanie zaspokoić potrzeby kolejnych pokoleń ludzkości?

Postawione pytania są bardzo trudne, wielowątkowe i nie sposób udzielić na nie odpowiedzi w niniejszej – ograniczonej objętościowo – publikacji. Jednak ich postawienie jest uzasadnione merytorycznie, bowiem skłania ku refleksji nad problematyką zrównoważonego i trwałego rozwoju, pokazując zarazem wagę tego problemu, jak i jej zawłość, a także potrzebę dalszej jego eksploracji na gruncie naukowym.

Niezależnie jednak od wyłaniających się problemów natury ontologicznej, epistemologicznej, metodologicznej i aksjologicznej, należy podkreślić, iż **idea zrównoważonego rozwoju** – pomimo jej pierwszego sformułowania ponad 30 lat temu, a w kontekście obserwowanych zmian i braku równoważenia – jest wciąż aktualna. Jak wskazuje część teoretyków – jest jedyną na chwilę obecną koncepcją, dającą racjonalne podstawy przetrwania człowieka na Ziemi (Rąb, 2016, s. 84). Jako autorka niniejszej publikacji podzielam ten pogląd, dostrzegając słuszność i zasadność samej idei. I pomimo że, jak zauważają niektórzy filozofowie – choć sami mają zastrzeżenia (Hull, 2003, s. 24; Gawor, 2004, s. 94–95; Piątek, 2004, s. 77) – zrównoważony rozwój może być w pewnym ujęciu postrzegany jako forma utopii (gdyby na przykład w ujęciu wzorcowym przyjmować ściśle arytmetyczne rozumienie równoważenia kapitałów składowych rozwoju, choć nie o arytmetykę tu chodzi), to jednak nie jest w żadnym wypadku mrzonką, lecz wizją o racjonalnym charakterze, wpisaną w klasyczną postać oświeceniowej idei postępu (Papuziński, 2007, s. 39).

Patrząc na naukę w aspekcie historycznej konkluzji, dotyczącej biegu dziejów i pozycji człowieka w świecie I. Kant podkreśla (Kant, 2011, s. 124, za: Żelazna, 2017, s. 83), iż „taka jest ocena najstarszej ludzkiej historii podjęta przez filozofię: zadowolenie z Opatrzności i z biegu wszelkich ludzkich spraw (...) z wolna rozwija się od gorszego ku lepszemu. Do tego zaś, by każdy z nas na tyle, na ile pozwalają mu siły, brał udział w owym postępie, powołała nas sama natura”. Ostat-

nie słowa I. Kanta wskazujące, że każdy człowiek ma mniejszy lub większy udział w idei postępu, odzwierciedlają potrzebę zrozumienia i wypełniania tego nakazu⁸.

Realizacja postępu – jako dążeniowej strony rozwoju – wymaga zatem oparcia jej na nauce, w jej najlepszej postaci – pięknie, wyrastającym na trzech fundamentach nauki w następującej po sobie kolejności:

„prawdzie,
dobru,
mądrości”.

Aby zaś rozwój mógł przebiegać z dotychczasowego, niezrównoważonego – w kierunku zrównoważonym – fundament mądrości w aspekcie rozwoju musi być wsparty odpowiedzialnością człowieka XXI wieku za siebie i potomnych⁹. W tym dopiero konstrukcie „idea” może zostać przekuta w „autentyczne urzeczywistnienie” zrównoważonego rozwoju.

BIBLIOGRAFIA

- Andrzejewski, B. (1999). *Antropologia filozoficzna na przełomie wieków*. W: D. Birnbacher (red.), *Odpowiedzialność za przyszłe pokolenia* (s. 7–14). Warszawa: Wyd. Oficyna Naukowa.
- Ajdukiewicz, K. (1975). *Logika pragmatyczna*. Warszawa: PWN.
- Apanowicz, J. (2002). *Metodologia ogólna*. Gdynia: Wyd. Diecezji Pelplińskiej „Bernardinum”.
- Białas, A. (2011). Istota i cel nauki – spojrzenie fundamentalisty. *PAUza Akademicka, Tygodnik Polskiej Akademii Umiejętności*, 127, 1.
- Borowiecki, R., Siuta-Tokarska, B. (2016). Zrównoważony i trwały rozwój wobec postępujących procesów globalizacji. W: A. Odrobina, R. Gawlik (red.), „*Miscellanea Oeconomicae*” *Globalizacja i regionalizacja we współczesnym świecie*. T. II (3), 71–81.
- Borowiecki, R., Siuta-Tokarska, B. (2017). Nauki o zarządzaniu w świetle ogólnego pojmowania nauki. W: Cz. Zajac (red.), *Nauki ekonomiczne w XXI wieku – dylematy, wyzwania, perspektywy* (s. 207–218). Wrocław: Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- Borowiecki, R., Siuta-Tokarska, B., Kusio, T. (2018). Zarządzanie na rzecz zrównoważonego i trwałego rozwoju – metaparadygmat nauk o zarządzaniu XXI wieku. *Ekonomia i Organizacja Przedsiębiorstwa*, 02 (815), 28–43.
- Borys, T. (2010). Koncepcja zrównoważonego rozwoju w naukach ekonomicznych. W: B. Poskrobko (red.), *Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Zarys problemów badawczych i dydaktyki* (s. 44–61). Białystok: Wyższa Szkoła Ekonomiczna.
- Burchard-Dziubińska, M. (1994). Wdrażanie koncepcji ekorozwoju przez polskie przedsiębiorstwa przemysłowe. W: *Wdrażanie polityki ekorozwoju*. Kraków: ESSESiZN Oddział Polski.

⁸ W tym aspekcie filozofii zrównoważonego rozwoju należy kłaść nacisk na dydaktykę i szeroko rozumianą edukację.

⁹ Odpowiedzialność – począwszy od jednostki, a na ludzkości kończąc – za realizację zrównoważonego rozwoju. Zob. również: (Sen, 2002).

- Burchard-Dziubińska, M., Rzeńca, A., Drzazga, D. (2014). *Zrównoważony rozwój – naturalny wybór*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Czakon, W. (2018). *Tożsamość nauk o zarządzaniu: rozwój, legitymizacja, wyróżniki*, Referat na konferencję PTE. Pobrane z: http://www.pte.pl/pliki/2/1/Konferencja_ENE_referat_W_Czakon.pdf (2019.06.14).
- Čiegis, R. (2008). *Damus ekonomikos vystimasis*. Šiaulių: VšĮ Šiaulių Universiteto Leidykla.
- Dasgupta, P. (2007). Measuring Sustainable Development: Theory and Application. *Asian Development Review*, 24 (1), 1–10.
- Deszczyński, P. (2013). *Nauki ekonomiczne wobec problemów globalizacji gospodarki światowej – implikacje dla krajów rozwijających się*. Referat wygłoszony na IX Kongresie Ekonomistów Polskich pt.: „Ekonomia dla przyszłości. Odkrywać naturę i przyczyny zjawisk gospodarczych”. Warszawa.
- Domarecki, P. (2010). Zrównoważony rozwój jako nowa etyka przyszłości. *Kultura i Edukacja*, 4, 1–16.
- Dubel, K. (1998). *Uwarunkowania przyrodnicze w planowaniu przestrzennym*. Białystok: Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko.
- Dunphy, D., Benveniste, J., Griffiths, A., Sutton, P. (2000). *Sustainability: The Corporate Challenge of the 21st Century*. New South Wales: Allen & Unwin.
- Encyklopedia PWN*. Pobrane z: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/filozofia;3900997.html> (2020.01.29).
- Fiedor, B., Czaja, S., Graczyk, A., Jakubczyk, Z. (2002). *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Gawor, L. (2004). Sustainable development jako współczesna wersja oświeceniowej filozofii społecznej. W: A. Pawłowski (red.), *Filozoficzne, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania zrównoważonego rozwoju*. Monografie Komitetu Inżynierii Środowiska PAN, Vol. 26 (s. 89–98). Lublin: Politechnika Lubelska.
- Giovannini, E., Linster, M. (2005). *Measuring sustainable development. Achievements and challenges*. Geneva: OECD, Statistical Commission and Economic Commission for Europe Conference of European Statisticians – United Nations.
- Goodland, R., Ledec, G. (1987). Neoclassical economics and principles of sustainable development. *Ecological Modelling*, 38 (1–2), 19–46.
- Górka, K., Łuszczek, M., Thier, A. (2016). Powiązania rozwoju zrównoważonego i trwałego z ekonomią umiaru. W: J. Pach, K. Kowalska, P. Szyja (red.), *Ekonomia umiaru realna perspektywa? Nowy paradygmat Grzegorza W. Kołodko* (s. 51–66). Warszawa: PWN.
- Górka, K., Poskrobko, B., Radecki, W. (1995). *Ochrona środowiska. Problemy społeczne, ekonomiczne i prawne*. Warszawa: PWE.
- Holger, R. (2010). *Ekonomia zrównoważonego rozwoju*. Poznań: Wydawnictwo Zysk i Spółka.
- Hull, Z. (2003). Filozofia zrównoważonego rozwoju. W: A. Pawłowski (red.), *Filozoficzne i społeczne uwarunkowania zrównoważonego rozwoju*. Monografie Komitetu Inżynierii Środowiska PAN, Vol. 16 (s. 15–25). Lublin: Politechnika Lubelska.
- Kant, I. (2011). Przypuszczalny początek ludzkiej historii. W: *Dziela zebrane*. T. VI. Toruń: Wyd. Naukowe UMK.

- Kassenberg, A. (2007). Zrównoważony rozwój a koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju. W: G. Gorzelak, A. Tucholska (red.), *Rozwój, region, przestrzeń* (s. 53–87). Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych Uniwersytetu Warszawskiego EUROREG.
- Kołodko, G.W. (2016). Nowy pragmatyzm, czyli ekonomia i polityka dla przyszłości. W: J. Pach, K. Kowalska, P. Szyja (red.), *Ekonomia umiaru realna perspektywa? Nowy paradygmat Grzegorza W. Kołodki* (s. 21–39). Warszawa: PWN.
- Kozłowski, S. (1989). *Ekologiczne problemy przyszłości świata i Polski*. Warszawa: Komitet Prognoz „Polska w XXI wieku” przy Prezydium PAN, Dom Wydawniczy Elipsa.
- Kryszewski, W. (2003). Nauka. W: *Wielka Encyklopedia PWN*. T. 18 (s. 381–393). Warszawa: PWN.
- Lichtarski, J. (2015). *Praktyczny wymiar nauk o zarządzaniu*, Warszawa: PWE.
- Niedek, A., (1991). Koncepcja ekorozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego. *Ekonomista*. T. 4–6.
- Niemiec, N., Paluch, Ł., Gródek-Szostak, Z., Szeląg-Sikora, A., Sikora, J. (2017). *Evaluation of the environmental and economic aspects of the use of common reed from eutrophic lakes for energy purposes*, 2nd International Conference on the Sustainable Energy and Environmental Development – SEED’17 (s. 135). Kraków: Wyd. Instytutu Zrównoważonej Energetyki.
- Pajda, R. (1998). Uwarunkowania wdrażania ekorozwoju w układzie lokalnym. W: B. Pokrobko (red.), *Sterowanie ekorozwojem*. T. II (s. 209–217). Białystok: Politechnika Białostocka.
- Papuziński, A. (2007). Filozofia zrównoważonego rozwoju jako subdyscyplina badań filozoficznych. *Problemy Ekorozwoju*, 2 (2), 27–40.
- „Nasza wspólna przyszłość” (1991). *Raport światowej Komisji do spraw Środowiska i Rozwoju*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Pearce, D., Markandya, A., Barbier, E. (1989). *Blueprint for a Green Economy*. London: Earthscan.
- Piątek, Z. (2004). Czy koncepcja zrównoważonego rozwoju jest utopijna? W: A. Pawłowski (red.), *Filozoficzne, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania zrównoważonego rozwoju*, Vol. 26 (s. 77). Lublin: Politechnika Lubelska.
- Piontek, B. (2002). *Koncepcja rozwoju zrównoważonego i trwałego Polski*. Warszawa: PWN.
- Pirages, D.C. (1977). *The Sustainable Society – Implications for Limited Growth*. New York: Praeger.
- Popowicz, R. (2004). Piękno nauki zarządzania. W: M. Romanowska, M. Trocki (red.), *Podejście procesowe w zarządzaniu* (s. 207–216). Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- Rąb, Ł. (2016). Filozoficzne podłoże koncepcji zrównoważonego rozwoju. *Etyka biznesu i zrównoważony rozwój, Interdyscyplinarne Studia Teoretyczno-Empiryczne*, 4, 83–90.
- Rokicka, E., Woźniak, W. (2016). *W kierunku zrównoważonego rozwoju. Koncepcje, interpretacje, konteksty*. Łódź: Katedra Socjologii Ogólnej, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki.
- Runowski, H. (2002). Rozwój zrównoważony rolnictwa i gospodarstw rolniczych. W: *Wież i rolnictwo – perspektywy rozwoju. Publikacja poświęcona uhonorowaniu dorobku naukowego profesorów Izasława Frenkla, Tadeusza Hunka, Franciszka Tomczaka* (s. 139–156). Warszawa: IERiGŻ, IRWiR PAN, SGH – Katedra Agrobiznesu.
- Sen, A. (2002). *Wolność i rozwój*. Warszawa: Zysk i S-ka.

- Siuta-Tokarska, B. (2013). Koncepcja zrównoważonego rozwoju na obecnym etapie globalnych uwarunkowań i ograniczeń środowiskowych. *Przegląd Organizacji*, 1, 19–25.
- Stanny, M., Czarnecki, A. (2011). *Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich Zielonych Płuc Polski. Próba analizy empirycznej*. Warszawa: IRWiR PAN.
- Turner, R.K. (1988). Pluralism in an environmental economics: a survey of the sustainable economic development debate. *Journal of Agricultural Economics*, 39 (3), 352–359.
- Woleński, J. (2013). O nauce i jej pojęciu. W: *Nauka – możliwości i ograniczenia*, Konferencja Chrześcijańskiego Forum Pracowników Nauki, Rydzyna 30 maja – 2 czerwca, Warszawa: Chrześcijańskie Forum Pracowników Nauki. Pobrane z: https://www.chfnp.pl/new13/new13_wolenski.pdf (2020.01.29).
- Woźniak, M.G. (2019). *Gospodarka Polski 1918–2018. W kierunku zintegrowanego rozwoju*. Warszawa: PWN.
- Zakrzewska-Bielawska, A. (2012). Istota procesu zarządzania. W: A. Zakrzewska-Bielawska (red.), *Podstawy zarządzania. Teoria i ćwiczenia* (s. 15–40). Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer business.
- Żelazna, J. (2017). Idea postępu, pojęcie rozwoju. Kilka uwag i pytań. *Humaniora*, 3 (19), 73–83.

Streszczenie

W artykule podjęto próbę poszukiwania odpowiedzi na następujące pytania badawcze: jaka ma być nauka, na czym winna być oparta i jakie związki muszą zachodzić, aby nauka mogła służyć wdrożeniu w życie idei zrównoważonego rozwoju? Celem publikacji jest zatem próba poszukiwania odpowiedzi na tak sformułowane pytania badawcze, dotyczące relacji: nauka a filozofia zrównoważonego rozwoju. W tym zakresie autorka dokonała przeglądu literatury z tematyki szeroko pojmowanej nauki i jej składowych, a także zaprezentowała autorskie opracowanie – na bazie filozofii – jej trzech fundamentów, wyrażających piękno nauki. Te fundamenty to: prawda, dobro i mądrość.

W publikacji zaprezentowano rozwój myśli naukowej, dotyczący pojmowania zrównoważonego rozwoju na podstawie krajowej i zagranicznej literatury przedmiotu, co dało możliwość ewolucyjnego ujęcia kontekstu refleksji naukowej w tej problematyce:

- od pojmowania zrównoważonego rozwoju jako odnoszącego się do wzrostu gospodarczego, wspieranego przez środowisko przyrodnicze i społeczne;
- poprzez uznanie go za taki rozwój gospodarczy, który jest pożądanym społecznie, uzasadnionym ekonomicznie i dopuszczalnym ekologicznie;
- aż po uznanie potrzeby realizacji rozwoju wykraczającego poza dotychczasowe ramy odniesienia w kierunku tworzenia nowego modelu gospodarki, opartej na wiedzy i innowacyjności, gdzie rodzi się nowa jakość kapitału ludzkiego jako siły sprawczej zharmonizowanego podnoszenia jakości życia we wszystkich sferach bytu i działania ludzkiego. To jednak wymaga upowszechniania holistycznego, interdyscyplinarnego myślenia o rozwoju, w którym przestrzenie bytu i działania ludzkiego współlistnieją, będąc ze sobą sprzężone, gdzie proces decyzyjny podlega wielu kryteriom wyboru, przy czym ekonomiczność jest jedynie środkiem realizacji celów rozwojowych, a nie celem samym w sobie.

Przyjmując tezę o naukowo-ideowym kontekście filozofii zrównoważonego rozwoju, przedstawiono zatem założenia jej paradygmatu, podkreślając znaczenie zarządzania (a nie tylko rządzenia) na rzecz wcielania w życie idei zrównoważonego rozwoju.

Słowa kluczowe: nauka, zrównoważony rozwój, zarządzanie.

Science and philosophy of sustainable development

Summary

The article presents an attempt to search for answers to the following research questions: what should science be like, what should it be based on and what necessary connections must exist in science so that it could help to implement the idea of sustainable development? Hence, the main goal of the publication is also an attempt to find answers for the above posed research questions concerning the dependence between science and the concept of sustainable development.

As far as the above-mentioned problems are concerned, the author has reviewed the subject literature concerning the essence of science and its constituent elements presenting at the same time a unique philosophical approach depending on depicting three philosophical fundamentals of science, namely: truth, good and wisdom. The publication also presents the development of scientific thinking concerning the way in which the concept of sustainable development is perceived in the domestic and foreign literature of the subject. Such an approach in turn has made it possible to depict the evolutionary aspect of the context of scientific reflection on this problem. This evolutionary approach seems to be composed of three stages:

- Understanding the idea of sustainable development as referring to economic growth supported by the natural and social environment.
- Acknowledging sustainable development as that which is accepted by the society, economically justified and ecologically approved.
- Acknowledging the need to implement the concept of development going beyond the contemporary points of reference in the direction of creating a new model of economy based on knowledge and innovativeness, where a new quality of human capital as a motive power of harmonious improvement of life quality in all spheres of existence and human acting is born. It nevertheless requires promulgating holistic, interdisciplinary thinking on development in which the spheres of existence and activity coexist dependently, where the decision process is based on many choice criteria and cost effectiveness is solely a means of implementing development goals, not a goal in itself.

On the other hand, the acceptance of the thesis of scientific and ideational context of the philosophy of sustainable development has led to presenting the assumptions of its paradigm, underlying at the same time the salient meaning of management (and not only of governing) in putting the idea of sustainable development into practice.

Keywords: knowledge, sustainable development, management.

JEL: H12, Q01, Z00.